

MENSEN ACHTER LEEFTOCHT

Kunstenaar Koen Lemmens aan het woord

“Als kunstenaar zie ik mezelf als een go-between tussen religie vandaag en haar beeldtaal. Ik zoek zelf taal om mijn geloven te vertalen in beelden die voor mij de “diepere aanwezigheid” zichtbaar maken.” Aan het woord is Koen Lemmens, illustrator van *Leeftocht*¹, de bijlage bij uw tijdschrift *Forum*. De lezer van *Forum* op zoek naar informatie over *Leeftocht* weet die onder meer te vinden op de laatste bladzijde van zijn maandblad. Al meer dan 10 jaar brengt Koen Lemmens, Meester in Monumentale Kunsten, op vrijwillige basis, spirituele thema's in beeld voor het vouwblad *Leeftocht*. Ons gesprek met hem en André Janssens, verantwoordelijke uitgever van *Leeftocht*, geven wij u hier graag mee.

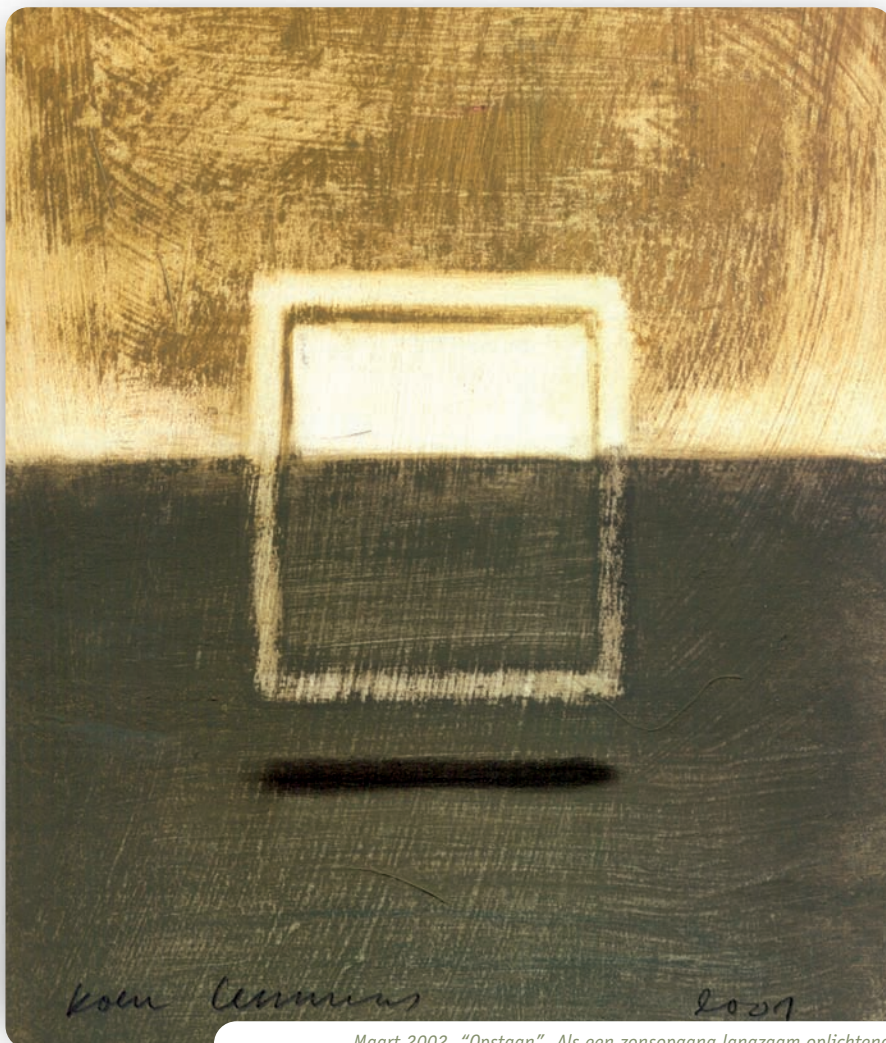
Koen Lemmens vertelt dat hij een traditionele opleiding heeft genoten in het atelier Monumentale Kunsten onder begeleiding van de Limburgse kunstenaar Jos Jans. “Een atelier waar het monumentale meer was dan enkel muurschilderingen en fresco's. Muurschilderingen en het 'ruimtelijke' hebben mij altijd geïnteresseerd. Vandaar dat ik vanaf het begin van mijn opleiding in kerken heb gewerkt. In kerken is het ruimtelijke zo tastbaar en daar was en ben ik steeds naar op zoek. Geen kunst om aan de muur te hangen, maar kunst die de ruimte beïnvloedt”.

Hoe bent u in contact gekomen met André Janssens, verantwoordelijke uitgever van *Leeftocht*?

Koen Lemmens: Eigenlijk door het Interdiocesane Pastoraal Beraad (IPB). Ik was daarin gevraagd door de toenmalige secretaris-generaal Luc Schildermans en heb daar enkele mensen leren kennen die mijn naam hebben doorgegeven aan André. André nam contact op met mij en zo is het verhaal begonnen. Was dat toen niet met de opdracht rond de zinsneden uit het “Onze Vader”?

André Janssens: De opdracht rond het “Onze Vader” was inderdaad de eerste uitvoering. Vanaf dan, 1997-1998, tekent Koen Lemmens de jaaraffiche bij *Leeftocht*, bedoeld als visualisatie van het jaarthema. De rode draad doorheen de 10 nummers.

Koen Lemmens: In de beginjaren zijn het zeer illustratieve opdrachten, vanuit de traditie van mijn voorganger. Ik werk daarentegen abstracter en hanteerde ook een andere techniek. Het is een soort van omgekeerde frescotechniek waar ik de opgezette verf met water vervaag en in de ruw opgezette onderlaag (gesso en gips) wrijf waardoor er een frescoachtig beeld ontstaat. Later vervolledig ik het beeld met contékrijt en pastel. Eigenlijk ben ik meer tekenaar dan schilder.

Maart 2002. “Opstaan”. Als een zonsopgang langzaam oplichtend; Schaduwen vol vreugde. Geloven doet opstaan, vertrekken en verkondigen.

Koen Lemmens

¹ *Leeftocht* vind je als bijlage bij *Forum* en op het web in de gelijknamige rubriek ond.vsko/pastoraal met “nog meer”: verdieping voor jezelf en stof tot uitwisseling met collega's en leerlingen.

Zijn daar afspraken rond gemaakt, rond het vertalen van de boodschap?

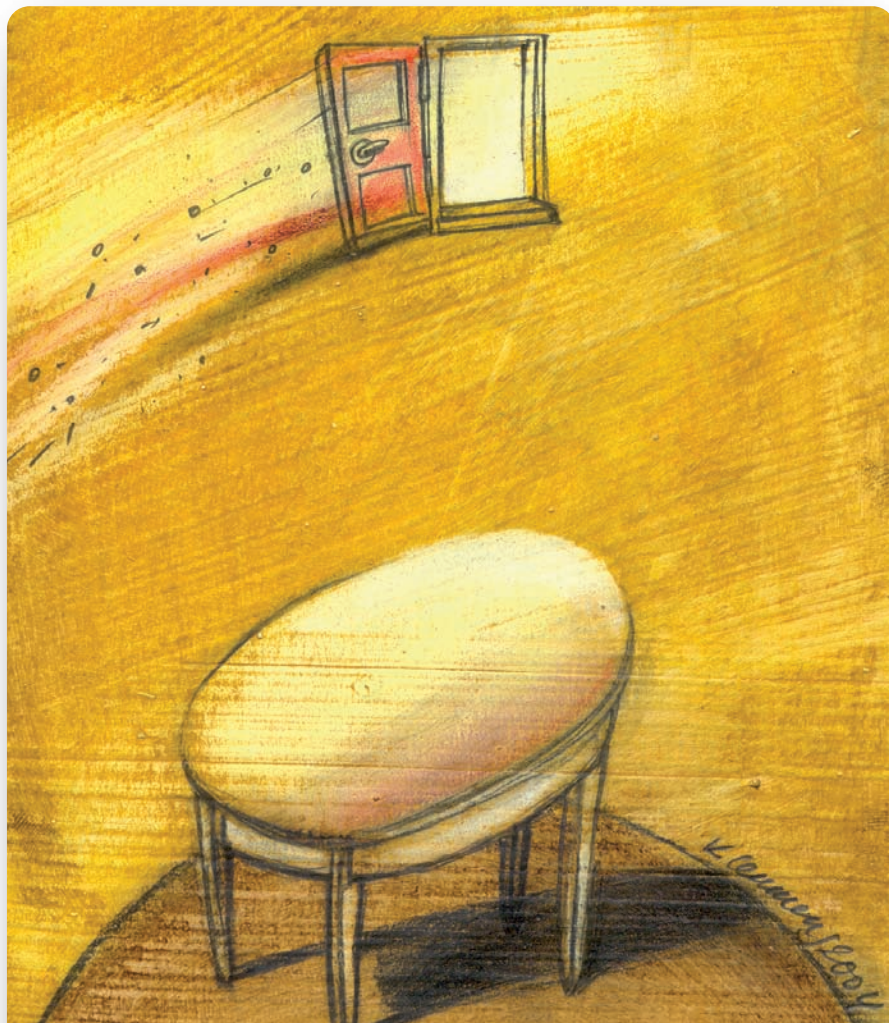
Koen Lemmens: Men zei gewoon: "we willen iets rond de geest". We konden maar weinig met kleur doen omdat we maar met een kleur konden werken. Op een bepaald moment voelde ik mij niet zo gelukkig met alleen dat illustratieve en wou graag mijn eigen werk en creatief bezig zijn erin verwerken en dat kon. Sindsdien heb ik altijd die vrijheid gehad. Dan volgde er een serie abstracte werken, onder meer rond het thema "bekeren". Die sloegen heel fel aan. In die periode zijn we overgestapt naar kleur. Omdat ik graag werk met abstracte beeldtaal en heel eenvoudige kleurverschillen was dit opnieuw een vooruitgang. Nu is het een menging van kleurvlakken en getekende illustraties, met onder de illustratie steeds een tekst, afkomstig van de redactie.

Welke reflectie gaat vooraf aan een opdracht als "bekeren", dat is toch niet evident?

Koen Lemmens: Beeldtaal is voor mij even evident als spreektaal. Ik ben daar bijna altijd mee bezig. Ik teken en schets veel, kijk heel veel rond mij. Een kunstenaar is een observator en steelt met zijn ogen. Dan groeit er iets. Ik maak enorm veel tekeningen waarop ik het 'geobserveerde' probeer te bewaren en van daaruit ontstaan dan nieuwe beelden zoals een beeld voor 'bekeren'. Oude beelden die ik maakte worden nu soms gebruikt in nieuwe publicaties. Zo werd het beeld rond "ontvangen" opnieuw gebruikt in een uitgave van de Sint-Michielsbeweging in Kortrijk en heb ik op hun vraag, dit beeld op een iconoblok geschilderd. Zo komt alles weer samen en komt het beeld op de iconoblok, het dichtst bij mijn streven: 'hedendaagse iconen maken'. Of je nu christen bent of niet, een icoon spreekt aan. Het is universeel. En mijn abstracte werken hebben mijns inziens vaak een iconachtige inhoud en opbouw. De taal, ja, die is anders...

U bent een religieus kunstenaar?

Koen Lemmens: Ja ik denk het wel, maar wat is dat een religieus kunstenaar? Ik ben eigenlijk altijd bezig geweest met religieuze kunst. De wereld van de mystiek en de liturgie heeft me steeds gefascineerd. Ik ben eigenlijk beginnen schilderen vanuit de confrontatie met het Heilig Sacrament. Een confrontatie die mij, door mijn verbondenheid met de congregatie van de Paters van het Allerheiligste Sacrament te Lommel, geschonken is. Daar ligt het begin en mijn

September 2004. "Ontmoeten". Een tafel neemt een belangrijke plaats in ons leven in. Een ronde tafel is de ontmoetingsplek bij uitstek. In het gelaat van elke andere kan ik Jezus terugvinden. Zoals Hij kunnen we "open deur" zijn voor mensen. Hem herkennen doet ons, zoals de Emmaüs-gangers, zeggen: "Was ons hart niet warm toen we samen met H(h)em/haar op weg waren ..."

Koen Lemmens

'drive', ook vandaag nog, om beelden te schilderen en te creëren. Die aanbidding, de mystiek er rond, de donkere ruimtes, kaarslicht en wierook, de gouden monstrans, de Latijnse gezangen. Dat alles was en is een bijna theatrale entourage, maar een entourage van meer dan beeld alleen, het is mystiek en vertelt over een diep geloof in Christus en zijn boodschap vanuit de eucharistie.

Als kunstenaar zie ik mezelf als een go-between tussen religie vandaag en haar beeldtaal. Ik zoek zelf taal om mijn geloven te vertalen in beelden die voor mij de "diepere aanwezigheid" zichtbaar maken. Mijn eerste werken waren eigenlijk van opbouw sterk barokke aanbiddingswerken. Die langzaam van het 'te veel' ontdaan, krachtige gebeden werden.

Al tijdens mijn opleiding werkte ik in een 'alledaagse' zaalkerk (meer een turnzaal voor een nog te bouwen school die er uiteindelijk nooit gekomen is, dan een kerk). Door in deze ruimte kansen te krijgen om nieuwe beeldtaal te gebruiken, leerde ik het ruimtelijke kennen en leerde ik hoe ik de ruimte kon beïnvloeden en verfraaien.

Ook in Duitsland heb ik via de congregatie van Kattenbos, kerkelijke ruimtes heringericht en een kapel van glasramen voorzien. Samen met de glaskunstenaar Warner Berckmans, heb ik voor een kerk een sacramentstoren gemaakt die staal en glas samenbrengt en krijg ik de dag van vandaag, steeds vaker opdrachten om kerkgebouwen en gebedsruimtes een soort van 'facelift' te geven.

U werkt voor congregaties? Hebt u nog andere opdrachtgevers?

Koen Lemmens: Door mijn werk voor de congregatie van de Paters van het Allerheiligste Sacrament, zijn mijn eerste individuele tentoonstellingen sterk door drongen van het abstract weergeven van de confrontatie met het Sacrament van de aanbidding. Sindsdien kies ik zelf thema's die ik omzet in een tentoonstellingscyclus. Zo'n cyclus kan meerdere jaren de inhouden van mijn werk en tentoonstellingen bepalen met namen als "Dominica Rurrectionis" (paasgebeuren), "Mons" (Goede Vrijdag), "Alta Ara" (Witte Donderdag) of "Domenica Pentecostes" (Pinksteren). Daarnaast was ik werkzaam in de stedelijke bibliotheek van Lommel en als free-lance tekenaar voor uitgeverij Pelckmans. Vijf jaar geleden hield ik een tentoonstelling in het cultureel centrum van Lommel, enkel met Leeftochtwerk, iets wat ik nu opnieuw in de zomermaanden 2009 zal realiseren naar aanleiding van de vijfentwintigste jaargang.

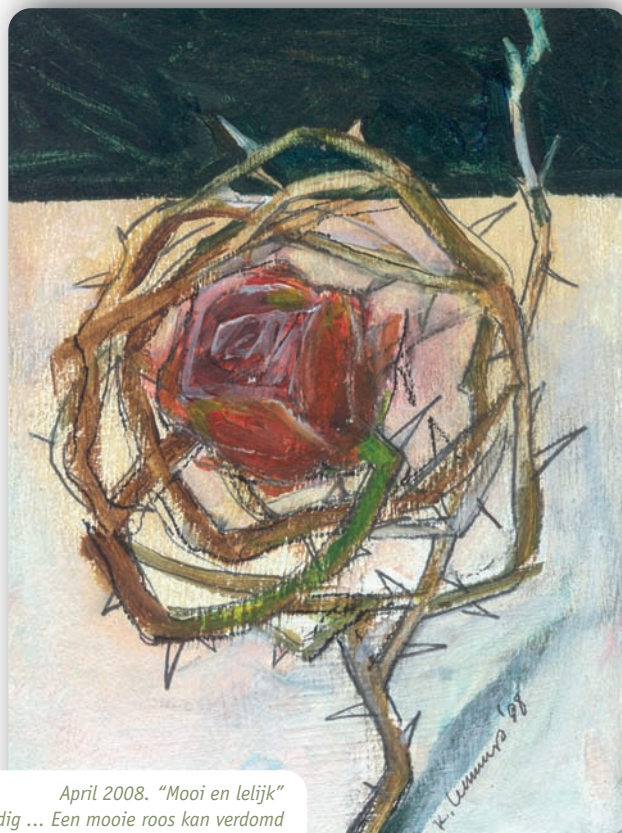
Wij hebben een archief van Leeftocht vanaf het jaar 2001 op onze website ond.vsko.be/pastoraal.

Koen Lemmens: Nu ben ik bezig rond de Triniteit, vanuit de traditionele voorstelling van de christelijke iconografie van de 'Sedes Gratiae'. Ook hier vertrek ik van de realistische voorstelling die langzaam verder groeit naar een abstract beeld. Daarom ben ik blij met opdrachten als deze voor Leeftocht. Ze dagen mij uit en dwingen mij op zoek te gaan naar nieuwe beeldtaal die ik soms in mijn eigen werk verder verwerk. Zo vroegen ze mij voor een organisatie werken te maken rond de Zeven Wonden van Christus, vertrekkende vanuit de mystieke teksten van Bernardus van Clerveaux, het uiteindelijke resultaat heb ik ook in andere werken, buiten de opdracht, verwerkt.

Als religieus kunstenaar lever je werk dat wij ook met Leeftocht beogen. Namelijk, onze religieuze inspiratie tonen op een uitnodigende manier. Bij onze lezers, alle mensen van het onderwijs, is een zeer grote diversiteit in de betrokkenheid bij het geloof. Het werk dat Koen levert, sluit daar goed bij aan. Het is religieus herkenbaar...ook als je er wat verder van af staat

...
Vanwaar die inspiratie?

Koen Lemmens: Ik kom uit een christelijke familie, met gelovige ouders die in hun handelen ons hebben laten zien dat geloven geen eenzame zaak is maar een actieve

April 2008. "Mooi en lelijk"
Eenvoudig ... Een mooie roos kan verdomd "lelijk" prikkende doornen hebben... Ben je mee?

Koen Lemmens

bezigheid...God daagt uit.... Mijn vader is als kunstschilder lang actief geweest en hierdoor is hij vaak een hulp bij het technisch uitvoeren van bepaalde constructies. Hij maakt tot op vandaag het merendeel van, mijn dragers(panelen) en lijsten.

Ik heb ook het geluk gehad door mijn werk in het internationaal jongerenpastoraal van de congregatie in heel Europa te reizen en zo achter de schermen in het Vaticaan te mogen komen. Een heerlijke en leerrijke tijd waar ik intense vriendschappen heb aan overgehouden. De vieringen die ik daar bijwoonde waren omzeggens bijna theatrale voorstellingen. Dat heeft me altijd gefascineerd en geïnspireerd, terwijl mijn werken heel sober zijn. Ik ben een operatiefhebber, mijn werken waren vrij barokkaal vroeger, in mijn huidig werk heb ik me van veel ontdaan. Het mystieke, maar ook het majestueuze pauselijke decor inspireert me. Niet enkel als gelovige, ook als kunstenaar voedt mij dat. Vanuit het Vaticaan koor heb ik ooit de mooiste gewaden en liturgisch vaatwerk gezien. Al die rijkdom aan ervaringen en belevenissen zijn in mijn werk zichtbaar. Dankzij de congregatie heb ik het geluk gehad veel mooie dingen te kunnen zien en nog meer mooie dingen te mogen doen. Ik ben tenslotte nog maar 45. Ik zal ze hier-

voor steeds dankbaar blijven, ze hebben mij steeds als een van hen gezien zonder dat ik binnen hun muren leefde, fantastische mensen.... Via de Leeftochtnummers heb ik nu ook opdrachten gekregen om godsdienstboeken te illustreren en tevens de opvoedingsprojecten van twee schoolgemeenschappen: de Salesiaanse schoolgemeenschappen en die van de Zusters van het H. Hart van Maria (Berlaar).

Naar het Leeftochtwerk kijkend is er een merkbare evolutie van een meer illustratieve, naar een abstracte en zeer abstracte periode en nu in recentere jaren symbolische en meer figuratieve werken.

Wat u voor Leeftocht doet is volledig vrijwillig?

Koen Lemmens: Dat is ook mijn rijkdom, dat ik er niet voor wordt betaald, want dit is mijn vrijheid. Leeftocht is een product waar ik me meer bij betrokken voel. Ik neem deel aan de vergaderingen, ken die mensen, werk samen met hen.

Er is ook een evolutie met betrekking tot de inhoudelijke betrokkenheid bij Leeftocht.

Koen Lemmens: Vroeger kreeg ik als opdracht een thema, dat ik uitwerkte en ver-

volgens doorstuurde. Nu is de situatie heel anders, want we bedenken op de redactievergadering van Leeftocht samen de thematiek. Dit jaar doen we het met spreekwoorden.

André Janssens: We denken een jaargang uit, zij die schrijven doen dat met het woord, Koen doet dat met het beeld voor ogen. En dat moet bij elkaar aansluiten. Er is een groeiend streven om het woord en het beeld een evenwaardige plaats te geven. Vroeger stond het beeld ondergeschikt aan de tekst, nu bepalen we samen het algemeen thema en hoe we dat indelen in de verschillende maanden. Dan maakt Koen zijn werk voor een heel jaar: 11 beelden. Pas dan wordt er geschreven. Het schrijven blijft autonoom, is geen verklaring bij het beeld.

Staat u met evenveel begeesting voor de klas?

Koen Lemmens: Ik sta graag voor de klas, ik werk graag met jonge mensen, ze dagen mij uit niet te blijven stilstaan. Mijn leerlingen zijn erg geïnteresseerd en vinden het best speciaal dat hun leerkracht "expressie" 'kunstenaar' is. Ik nodig ze ook steeds uit op mijn tentoonstellingen. Ik werk met de beroepsleerlingen uit het zevende jaar bejaardenzorg, kindercare en leerlingen van de nieuwe technische richting, animator in de bejaardenzorg. Ik leer hen werken vanuit hun creativiteit, meer nog, vanuit de ingesteldheid "je bent meer waard". Meestal werken zij rond een thema, vb: Expo '58, de vastenperiode, een poppenspel rond Winie De Pooh... . Wij behaalden samen iedere keer prachtige resultaten. Maar je moet het tonen, niet enkel ophangen binnen de muren van je atelier, maar in de school zelf, met hun creativiteit kun je de kaalheid en stijfheid van de schoolgangen en hallen inkleuren. En ook hier heb ik een directie die hierin met me meegaat en me in veel projecten steunt en helpt.

U hebt ook het salesiaanse opvoedingsproject vorm gegeven.

Koen Lemmens: Doorheen het speurwerk naar afbeeldingen van Don Bosco viel mij zijn priesterbaret op. Ik ben van het idee om vanuit een portret te werken afgestapt. Mijn voorstudies kregen meer en meer in hun vormgeving de baret als rode draad. Vandaar uit ben ik me gaan richten op de vier opvoedingsdoelen die in het opvoedingsproject naar voren springen. Dit alles ben ik gaan vermengen met mijn eigen beeldtaal en ben zo uiteindelijk tot verschillende weergaven gekomen waaruit de

Juni 2003. "Uit handen". Zoals het pluizig zaadje van de paardebloem de knop loslaat en zich laat meevoeren door een zachte bries, om ergens anders thuis te komen en nieuw leven te geven; zo moeten wij elkander loslaten, kansen geven en de wind (de Geest) zijn werk laten doen om ook ons/hen thuis te laten komen om nieuw leven kansen te geven.

Koen Lemmens

opdrachtgevers er één hebben gekozen. Toen heb ik gevraagd of ik daar nog even verder aan mocht werken. Langzaam heb ik het verder uitgepuurd en vond ik de perfecte menging van mijn eigen taal en het illustratieve.

Wat zou u nog graag realiseren?

Koen Lemmens: Ik voel mij artistiek gezien een heel gelukkig mens. Door ja te zeggen tegen Leeftocht, zijn vele deuren open

gegaan, terwijl ik niet wist waar ik instapte. Ik ben ooit in een congregatie terecht gekomen, heb daar nieuwe mensen leren kennen, wegen mogen gaan en daardoor opdrachten gekregen binnen kerken. Ik was 25 jaar toen ik glasramen mocht zetten in Duitsland, Stuttgart. Elke glaskunstenaar zou hierbij watertanden. Ik ben echt wel een verwend mens.

Interview: Willy Bombeek
Redactie: Rita Herdies

EXTRA INFO

Koen Lemmens werd geboren te Lommel (1963) en volgde de richting elektromechanica aan het Provinciaal Instituut van Lommel. Op woensdag en zaterdag trok hij naar de kunstacademie in Dommelhof te Neerpelt. In 1988 studeerde hij af aan het Hoger Provinciaal Instituut Departement Beeldende Kunsten te Hasselt als Meester in Monumentale Kunsten.

Meer informatie over de kunstenaar Koen Lemmens en zijn werk vindt u op:

www.donboscovormingscentrum.be